

แผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลกของยูเนสโกกับประเทศไทย

ดร.ประจักษ์ วัฒนานุสิทธิ์

องค์การยูเนสโกจัดตั้งแผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลกขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๕ เพื่อกระตุ้นการอนุรักษ์ ศึกษาและเผยแพร่คุณค่าเอกสารในห้วงสมุด หอจดหมายเหตุและในความดูแลของบุคคล ชุมชน กับยกย่องเผยแพร่ เอกสารที่สำคัญยิ่งบางรายการเป็นพิเศษในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคและระดับโลก ศาสตราจารย์พิเศษคุณหญิง แม้นมาส ชวลิตได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการที่ปรึกษานานาชาติด้านนี้ของยูเนสโกมาแต่ต้น กระทรวงศึกษาธิการ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีจัดตั้งคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยแผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลก มีศาสตราจารย์พิเศษคุณหญิงแม้นมาส ชวลิตเป็นประธาน ดำเนินการเรื่องนี้ตามแนวทางที่ยูเนสโกกำหนดตั้งแต่ ปี ๒๕๓๙ คณะกรรมการฯ ได้ดำเนินงาน ประชุมเครือข่ายระดับชาติด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่เอกสารมรดก ภูมิปัญญาไทย จัดทำทะเบียนมรดกความทรงจำของชาติ นำเสนอเอกสารไทยขึ้นทะเบียนเป็นเอกสารมรดกความ ทรงจำแห่งโลกขององค์การยูเนสโก จนในขณะนี้องค์การยูเนสโกขึ้นทะเบียนให้เอกสารมรดกความทรงจำของไทย รวม ๓ รายการคือ ๑.จารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ๒.เอกสารจดหมายเหตุพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิรูปการบริหารการปกครองประเทศสยาม (พ.ศ.๒๔๔๑-๒๔๕๓) และ ๓.จารึกวัดโพธิ์ เป็นมรดกความทรงจำ แห่งโลกระดับนานาชาติ

Memory of the World Programme of UNESCO and Thailand

Prachark Wattananusit

The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) established the UNESCO Memory of the World Programme (MOW) in 1992 to awaken public understanding of the role of information and documentary heritage. Through its register it should capture international attention to safeguard the documented memory of all communities. Prof. Khunying Maenmas Chavalit was appointed a member of the International Consultative Committee of the Programme. To work in Thailand, the Ministry of Education by the approval of the Cabinet has appointed the Thai National Committee on Memory of the World Programme of UNESCO. This Committee, headed by Prof. Khunying Maenmas Chavalit, has been working for years until present. The Committee organized yearly meetings of the Network on the Preservation of Thai Intellectual and Documentary Heritage successively. The establishment of Thai National Documentary Heritage Register is under preparing. At present 3 Thai documentary heritage items namely: The Inscription of King Ram Khamhaeng, The Archival Documents of King Chulalongkorn's Transformation of Siam (1868-1910) and The Epigraphic Archives of Wat Pho had already registered in UNESCO Memory of the World International Register.

แผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลกของยูเนสโกกับประเทศไทย

ดร.ประจักษ์ วัฒนานุกสิทร์*

๑. ความเป็นมา

องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก พิจารณาเห็นว่า ความรู้ ความคิด ประสบการณ์จินตนาการ เรื่องราว ของมนุษย์ที่มี เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีแตกต่างกัน กระจายอยู่ในดินแดนต่างๆ ทั่วโลก ที่มนุษย์ได้ร่วมกันโดยมิได้ตั้งใจสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมด้วยการบันทึกเป็นภาพ ลายลักษณ์อักษร เสียง ลงในวัสดุต่างๆ เพื่อ กันลิ้ม และเพื่อถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้รับทราบสืบต่อกันไป เช่นหนังสือที่เขียนด้วยมือบนกระดาษ ใบไม้ สักดออักษรลงบนแผ่นหิน หนังสือที่ตีพิมพ์ด้วยเครื่องจักร จดหมายเหตุด้านที่กิจการปฏิบัติงานของบุคคล หรือหน่วยงาน โสตทัศนวัสดุบนแผ่นฟิล์มและแถบเสียง วัสดุอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ดิสเก็ต ซีดีรอม มัลติมีเดีย และฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ รวมกันเป็นเอกสารมรดกความทรงจำเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึง อารยธรรมของมนุษยชาติ แต่วัสดุเหล่านี้ส่วนมากแล้วไม่ทนต่อสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ เหตุการณ์ทางธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว น้ำท่วม ความชื้น ฝุ่นละออง แสงแดด หนู ปลวก มอด แมลง และฝีมือมนุษย์ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจเลย จึงทำให้อารยธรรมด้านเอกสารมรดกความทรงจำของมนุษย์จึง ถูกทำลายลงจำนวนมาก สมควรที่ประเทศต่างๆ ต้องร่วมมือกันปกป้องรักษาเอกสารมรดกที่เหลืออยู่ในปัจจุบันทั้งวัสดุบันทึกและเนื้อหาไว้ให้ยั่งยืนยาวนานตั้งแต่ปัจจุบันจนถึงอนาคต ส่วนที่เป็นเนื้อหา ก็ควรเผยแพร่ให้ทราบและใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง ที่ประชุมสมัชชาสามัญประจำปี พ.ศ.๒๕๓๕ ของยูเนสโกจึงมีมติให้จัดตั้ง **แผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลก (Memory of the World Programme)** หรือมีชื่อย่อว่า **MOW** ขึ้น ภายใต้โครงการใหญ่ด้านสื่อสารมวลชนหรือ **Communication and Information** ที่ประเทศไทยมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมาแต่ต้น กล่าวคือเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๘ คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ของประเทศไทยได้เสนอให้ ศาสตราจารย์พิเศษคุณหญิงแมนมาส ขวลิต เป็นกรรมการในคณะกรรมการที่ปรึกษาระหว่างประเทศว่าด้วยแผนงานความทรงจำแห่งโลก โดยท่านเป็นกรรมการสองวาระ คือ พ.ศ.๒๕๓๘-๒๕๓๙ และ พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๔๑ ได้เดินทางไปร่วมประชุมที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส หนึ่งครั้งที่เมืองกาดานส์ ประเทศโปแลนด์ หนึ่งครั้ง

* ข้าราชการบำนาญ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

กรรมการ คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยแผนงานความทรงจำแห่งโลก

คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

กรรมการบริหารฯ และประธานแผนกวิเทศสัมพันธ์ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

๒. วัตถุประสงค์ของแผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลก

เอกสารความทรงจำในอดีตเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาในปัจจุบันและในอนาคต ความทรงจำทำให้เราทราบว่าเราเป็นใคร มาจากไหน เอกสารความทรงจำแสดงให้เห็นความแตกต่างของประชาชนชาวโลก ภาษา และวัฒนธรรม ที่จำเป็นต้องรักษาไว้และส่งต่อไปยังลูกหลานในอนาคต แผนงานความทรงจำแห่งโลก จึงมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริม การอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกความทรงจำที่เป็นเอกสาร วัตถุ หรือข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศที่มีคุณค่าสูงในประเทศสมาชิก ดำเนินการให้เป็นที่รู้จัก และเห็นคุณค่าอย่างกว้างขวางภายในประเทศและต่างประเทศด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย จัดทำทะเบียนเอกสารมรดกความทรงจำแห่งชาติ หากเอกสารรายการใดมีคุณค่าสูงยิ่งเป็นหนึ่งเดียวในโลกก็ให้แจ้งยูเนสโกขอขึ้นทะเบียนนานาชาติเป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก หรือขึ้นทะเบียนมรดกความทรงจำแห่งโลกของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกตามความเหมาะสม ส่งเสริมให้ประเทศสมาชิก จัดตั้งคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยแผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลกขึ้น เพื่อดำเนินงานในประเทศตามแนวทางและคู่มือที่ยูเนสโกกำหนดขึ้น

๓. หลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนเอกสาร เป็นเอกสารมรดกความทรงจำแห่งโลก

ทะเบียนเอกสารมรดกความทรงจำแห่งโลกมี ๓ ประเภท

๑. ทะเบียนนานาชาติ (International Register)
๒. ทะเบียนภูมิภาค (Regional Register)
๓. ทะเบียนของชาติ (National Register) และให้ตระหนักว่า
 - เอกสารทุกชิ้นที่ได้รับการขึ้นทะเบียนถือว่าเป็นเอกสารสำคัญของโลก แต่มีอิทธิพลหรือคุณค่าต่อโลกไม่เท่ากัน
 - การขึ้นทะเบียนเป็นเพียงการให้ความสำคัญต่อเอกสาร ที่จัดว่าเป็นมรดกความทรงจำที่มีค่าของโลก สมควรได้รับการเผยแพร่และดูแลอย่างดีตลอดไป มิได้เป็นการจดลิขสิทธิ์หรือการเข้าครอบครองโดยรัฐหรือองค์กรใด
 - การขึ้นทะเบียนเป็นกลไกในการสร้างความตระหนักในความสำคัญของการอนุรักษ์เอกสารทุกประเภท

หลักเกณฑ์ในการขึ้นทะเบียนทั้ง ๓ ประเภท

๑. ความเป็นของแท้ (Authenticity) มีคุณลักษณะเฉพาะ พิสูจน์ได้ว่าเป็นของแท้ มิใช่สำเนาออกเลียน หรือเป็นของปลอม
๒. เป็นหนึ่งเดียวและไม่อาจทดแทนได้ (Unique and irreplaceable) การสูญหายหรือเสื่อมสภาพ นับเป็นอันตรายใหญ่หลวงต่อมนุษยชาติ ไม่อาจหาเอกสารอื่นมาทดแทนได้

๓. มีความสำคัญในระดับโลกในประเด็นต่อไปนี้

๓.๑ เวลาและอายุ (Time) เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นในช่วงเวลาที่สำคัญมากในอดีต และมีความสำคัญต่อเนื่องยั่งยืนตลอดไป ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมใดก็ตาม

๓.๒ สถานที่ (Place) สถานที่ๆ จัดทำเอกสารนั้น อาจมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของโลก หรือมีอิทธิพลต่อเหตุการณ์ และปรากฏการณ์สำคัญ อาจเป็นเอกสารบันทึกเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม บ้านเมือง หรือสถาบันที่สูญหายล่มสลายไปแล้ว

๓.๓ บุคคล (People) เป็นเอกสารที่มีเนื้อหาหรือคุณลักษณะที่จะบอกให้ทราบถึงความพิเศษของบุคคล การพัฒนาสังคม อุตสาหกรรมและศิลปกรรม การเมือง และอื่นๆ อาจเป็นบันทึกเหตุการณ์ความก้าวหน้าและความเสื่อมที่มีอิทธิพลต่อบุคคลและกลุ่มบุคคล

๓.๔ เนื้อหาสาระและแนวคิด (Subject) แสดงวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับธรรมชาติ สังคมและมานุษยวิทยา การเมือง อุดมการณ์ปรัชญา กีฬา ศิลปะ และอื่นๆ

๓.๕ รูปแบบและวิธีเขียน (Form and style) เป็นเอกสารที่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ ภาษาศาสตร์ ท่วงทำนองการเขียน เป็นแม่แบบของวิธีการเสนอ ส่วนวนโวหาร วัสดุที่ใช้เป็นเครื่องบันทึกหรือวัสดุและวิธีการที่สูญหายหรือเสื่อมสลายไปแล้ว

๓.๖ ความสำคัญทางด้านสังคม/จิตวิญญาณ/ในชีวิตชุมชนปัจจุบัน (Social/spiritual/community significance) มีความรับผิดชอบต่อชุมชน (Social Responsibility)

๔. ลักษณะอื่นๆ ได้แก่

๔.๑ ความหายาก (Rarity) ทั้งในเนื้อหา และวัสดุเพื่อการบันทึก

๔.๒ ความบริบูรณ์ (Integrity) ครบถ้วนไม่ชำรุดเสียหาย หรือมีเพียงบางส่วน ไม่ถูกดัดแปลงให้ชำรุด

๔.๓ ความเสี่ยง (Treat) มีการป้องกันมิให้เสื่อมสภาพ หรือถูกทำลายไม่ว่ากรณีใด

๔.๔ มีแผนการบริหารจัดการ (Management Plan) มีโครงการบริหารจัดการที่เหมาะสมตามความสำคัญ มียุทธศาสตร์ มีวิธีเผยแพร่ที่มีประสิทธิภาพ

๔. แผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลกกับประเทศไทย

กระทรวงศึกษาธิการโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นความสำคัญของเอกสารมรดก การอนุรักษ์และเผยแพร่ จึงแต่งตั้งคณะอนุกรรมการแห่งชาติขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๙ และได้มีการปรับปรุงตำแหน่งและหน้าที่ของคณะกรรมการแห่งชาติ หลายครั้ง กรรมการประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ ข้าราชการสำนักหอสมุดแห่งชาติสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร กระทรวงวัฒนธรรม

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ และสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ครั้งสุดท้ายคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๒ เห็นชอบให้กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งกรรมการแห่งชาติว่าด้วยแผนงานความทรงจำแห่งโลก (The Thai National Committee on Memory of the World Programme) อีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้กระทรวงฯ ยังได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำทะเบียนมรดกความทรงจำแห่งชาติ คณะอนุกรรมการจัดทำแผนการอนุรักษ์และเผยแพร่จารีกวัตโพธิ์ คณะอนุกรรมการจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติในโอกาส ๑๐๐ ปีแห่งการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อให้การดำเนินงานคล่องตัวยิ่งขึ้นอีกด้วย

ดร. ม.ร.ว.รุจยา อาภากร กรรมการในคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยแผนงานมรดกความทรงจำแห่งชาติและคณะอนุกรมหลายคณะได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานยูเนสโกภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก กรุงเทพมหานคร เป็นที่ปรึกษาของยูเนสโก (UNESCO Goodwill Patron) และเป็นกรรมการใน Register Sub-Committee ของแผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลก อีกด้วย

๕. มรดกความทรงจำแห่งโลกของไทยในเวทีในโลก

จากการดำเนินงานของคณะกรรมการแห่งชาติฯ ขณะนี้องค์การยูเนสโกได้ขึ้นทะเบียนเอกสารมรดกของไทยให้เป็นเอกสารมรดกความทรงจำของโลกแล้ว ดังนี้

๑. **ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง (The King Ram Khamhaeng Inscription)** ขึ้นทะเบียนในทะเบียนนานาชาติเป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก เมื่อ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๔๖

๒. **เอกสารจดหมายเหตุ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการบริหารการปกครองประเทศสยาม พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๕๓ (Archival Documents of King Chulalongkorn's Transformation of Siam (1868-1910))** ขึ้นทะเบียนในทะเบียนนานาชาติเป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก เมื่อ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๒

๓. **จารีกวัตโพธิ์ (The Epigraphic Archives of Wat Pho)** ขึ้นทะเบียนในทะเบียนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเป็นมรดกความทรงจำแห่งโลกแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เมื่อ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ และขึ้นทะเบียนในทะเบียนนานาชาติเป็นมรดกความทรงจำแห่งโลกเมื่อ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔

๖. เครือข่ายระดับชาติด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาไทย

เพื่อให้เป็นที่เข้าใจเกี่ยวกับงานด้านมรดกความทรงจำของชาติและของโลกอย่างกว้างขวาง และช่วยกันอนุรักษ์เอกสารมรดกของชาติไว้ให้ยั่งยืน คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยแผนงานความทรงจำแห่งโลก จึงจัดตั้งเครือข่ายระดับชาติด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาไทยภายใต้แผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลกของไทย และได้จัดสัมมนาเครือข่ายฯ แล้ว ๗ ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ ๑ ที่สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร เรื่อง มรดกความทรงจำแห่งโลก
เมื่อ ๒๒-๒๔ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๖

ครั้งที่ ๒ ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร เรื่อง การเสนอ
จารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) เป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก
เมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

ครั้งที่ ๓ ที่จังหวัดแพร่ เรื่อง เอกสารสำคัญของล้านนา เมื่อ ๑๙-๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๐

ครั้งที่ ๔ ที่จังหวัดหนองคาย เรื่อง มรดกความทรงจำด้านภาพและเสียง เมื่อ ๒๗-๒๘
สิงหาคม ๒๕๕๐

ครั้งที่ ๕ ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เรื่อง เอกสารสำคัญของภาคใต้ เมื่อ ๖-๘ พฤษภาคม
๒๕๕๑

ครั้งที่ ๖ ที่จังหวัดตรัง เรื่อง เอกสารสำคัญของภาคใต้ฝั่งอันดามัน เมื่อ ๑๒-๑๔
กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๒

ครั้งที่ ๗ ที่จังหวัดมหาสารคาม เรื่องเอกสารมรดกความทรงจำของภาคอีสานตอนกลาง
และตอนใต้ เมื่อ ๘-๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๓

ครั้งที่ ๘ ที่จังหวัดสุโขทัย เรื่อง เอกสารมรดกความทรงจำของภาคเหนือตอนล่าง
ในวันที่ ๑๖-๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๓

จุดประสงค์หลัก คือเพื่อสร้างเครือข่าย กระตุ้นให้เกิดความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาไทย
ในกระแสโลกาภิวัตน์ และข่าวสารสารสนเทศท่วมท้น เห็นความจำเป็นในการอนุรักษ์และเผยแพร่
ร่วมมือกันเป็นเครือข่ายในการอนุรักษ์และเผยแพร่ และค้นหาเอกสารมรดกที่สำคัญโดดเด่น สมควร
นำเสนอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำแห่งชาติ มรดกความทรงจำแห่งโลกแห่งเอเชียแปซิฟิก
และมรดกความทรงจำแห่งโลก (นานาชาติ) ตามลำดับ

ผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้ง ๘ ครั้ง ประกอบด้วยกรรมการในคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยแผน
งานความทรงจำแห่งโลก ผู้เชี่ยวชาญ ผู้แทนห้องสมุด หอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรม สำนัก
ศิลปากร สำนักงานวัฒนธรรม วัด โรงเรียน มหาวิทยาลัย ปราชญ์ชาวบ้าน ตลอดจนนิสิตนักศึกษา
และผู้สนใจในเรื่องนี้จากทั่วประเทศ รวมทั้งสิ้นประมาณครั้งละ ๑๐๐-๑๕๐ คนวิทยากรเป็นผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ
จากส่วนกลางและท้องถิ่น หัวข้อการสัมมนาประกอบด้วย คุณค่าและการอนุรักษ์เอกสารมรดก
ความทรงจำ เอกสารมรดกความทรงจำของภูมิภาค การอนุรักษ์และเผยแพร่ การจัดทำจิตต์หนังสือ
หายากและเอกสารโบราณของหอสมุดแห่งชาติ เอกสารจดหมายเหตุของ

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เกณฑ์การคัดเลือก การกรอกแบบฟอร์มขึ้นทะเบียน การจัดทำทะเบียน เอกสารมรดกของชาติ ตลอดจนการศึกษาดูงานห้องสมุด หอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑสถาน ศูนย์วัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ วัด หอไตร และหอเก็บรักษาคัมภีร์โบราณ เป็นต้น

การสัมมนาแต่ละครั้งคณะกรรมการฯ ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากนักวิชาการและปราชญ์ท้องถิ่น เช่น ด้านจารึกสำคัญ คัมภีร์โบราณ วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา และวรรณกรรมพื้นบ้าน ฯลฯ ยกตัวอย่าง เช่น ตำนานอุรังคธาตุ ผาแดงนางไอ่ ขุนทิงขุนเทืองของภาคอีสาน จารึกวัดเชียงมั่น จังหวัดเชียงใหม่ จารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน คัมภีร์โบราณวัดโหล่หินหลวง จังหวัดลำปาง และวัดสูงเม่น จังหวัดแพร่ ตำนานมูลศาสนา กฎหมายอาณาจักรหลักคำของล้านนา ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ตำนานนางเลือดขาว เมืองพัทลุง เรื่องราวและวิถีชีวิตของชาวท้องถิ่นภาคใต้ฝั่งอันดามัน เอกสารลาวโซ่ง จังหวัดเพชรบุรี บันทึกการประชุมของสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นต้น

๗. คณะอนุกรรมการด้านต่าง ๆ ของแผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลกของไทย

เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น **กระทรวงศึกษาธิการ** จึงแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ ๓ คณะ แต่ละคณะได้ดำเนินการด้านที่เกี่ยวข้อง คือ

๗.๑ คณะอนุกรรมการจัดทำแผนการอนุรักษ์และเผยแพร่จารึกวัดโพธิ์ คณะอนุกรรมการฯ ได้ประชุมจัดทำแผนการอนุรักษ์และเผยแพร่จารึกวัดโพธิ์ในปี พ.ศ.๒๕๕๒ ในปี พ.ศ.๒๕๕๓ ประชุม ๑๑ ครั้ง ปี พ.ศ.๒๕๕๔ ประชุมแล้ว ๘ ครั้ง กำหนดหัวข้อหลัก ๔ หัวข้อ คือการจัดทำทะเบียน การบันทึกข้อมูลในรูปแบบ ดิจิทัล การอนุรักษ์จารึก และการเผยแพร่ข้อมูล คุณค่า ความสำคัญของจารึก ทั้งนี้ นักภาษาโบราณสำนักหอสมุดแห่งชาติ ได้สำรวจ จัดทำตำแหน่งจารึก และถ่ายภาพ เพื่อจัดทำทะเบียนใหม่ แล้วพบว่ามีการจารึกในเขตสังฆาวาสของวัด จำนวน ๑,๔๔๑ แผ่น ดำเนินการกรอกแบบฟอร์มตามที่ผู้แทนศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติออกแบบ ผู้แทนสำนักโบราณคดีจัดทำแผนการอนุรักษ์จารึกวัดโพธิ์ทั้งหมดจัดส่งให้องค์การยูเนสโก จนบัดนี้องค์การยูเนสโกได้ขึ้นทะเบียนจารึกวัดโพธิ์เป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก แล้ว ส่วนการออกแบบและปรับปรุงเว็บไซต์เพื่อเผยแพร่ให้กว้างขวางนั้น คณะอนุกรรมการฯ กำลังดำเนินการอยู่ นอกจากนี้รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับวัดพระเชตุพนฯ พิจารณาจัดงานฉลองเนื่องในโอกาสที่จารึกวัดโพธิ์ได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก และเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

๗.๒ คณะอนุกรรมการจัดทำทะเบียนมรดกความทรงจำแห่งชาติ คณะอนุกรรมการฯ ได้จัดประชุมคณะอนุกรรมการฯ ประจำเดือนในปี พ.ศ.๒๕๕๒ จำนวน ๑๒ ครั้ง ปี พ.ศ.๒๕๕๓ ประชุม ๘ ครั้ง ได้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การจัดทำทะเบียนเอกสารมรดกความทรงจำแห่งชาติ ๖ ครั้ง ครั้งที่ ๑ ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร เมื่อ ๒๑-๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ครั้งที่ ๒ ที่โรงแรมรอยแวลริเวอร์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เมื่อ ๒๙-๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๒ ครั้งที่ ๓ ที่จังหวัดลำปาง เมื่อ ๑๔-๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๒ ครั้งที่ ๔ ที่จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อ ๗-๙ มิถุนายน ๒๕๕๓ ครั้งที่ ๕ ที่จังหวัดลำพูน เมื่อ ๗-๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ และครั้งที่ ๖ ที่จังหวัดเพชรบุรี เมื่อ ๑๓-๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๔ จากการประชุมคณะอนุกรรมการฯ ประจำเดือนทำให้เห็นความก้าวหน้าของการจัดทำทะเบียนมรดกความทรงจำแห่งชาติ การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ทั้ง ๖ ครั้ง แต่ละครั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่แผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลก เสาะแสวงหามรดกความทรงจำของชาติที่เก็บรักษาในจังหวัดนั้นๆ และจังหวัดใกล้เคียงขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำแห่งชาติ และการฝึกจัดทำทะเบียนเอกสารมรดก ผู้เข้าร่วมสัมมนาสันับสนุนให้จัดการประชุมสัมมนาหมุนเวียนไปทั่วประเทศ กระตุ้นให้เกิดการหวงแหน อนุรักษ์ และเผยแพร่ให้ทราบคุณค่าอย่างกว้างขวางต่อไป เอกสารมรดกที่ถือว่าเข้าข่ายจะได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำแห่งชาติ คือ

๑) จารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

๒) เอกสารจดหมายเหตุ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการบริหารการปกครองประเทศสยาม (พ.ศ.๒๔๔๑-๒๔๕๓) และ

๓) จารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์)

เอกสารมรดกความทรงจำที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำของชาติ เช่น

- สมุดภาพไตรภูมิ
- นันโทปนันทสูตรคำหลวง
- จารึกวัดพระยืน จ.ลำพูน
- สมุดบันทึกการประชุมของคณะกรรมการสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์
- เอกสารจังหวัดภูเก็ต-สำนักงานธรณีจังหวัด
- บันทึกของพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา จ. พะเยา
- กฎหมายอาณาจักรหลักคำ จ.น่าน
- ภาพส่วนบุคคณายระบิล บุนนาค ฯลฯ

๗.๓ คณะอนุกรรมการจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติ “น้อมรำลึก ๑๐๐ ปี แห่งการสวรรคตพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”

ในปี พ.ศ.๒๕๕๒ องค์การยูเนสโกประกาศขึ้นทะเบียนนานาชาติ เอกสารจดหมายเหตุพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการบริหารการปกครองประเทศสยาม (พ.ศ. ๒๔๔๑ - พ.ศ.๒๔๕๓) เป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก และในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งการสวรรคตพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๓ คณะอนุกรรมการจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติ “น้อมรำลึก ๑๐๐ ปี แห่งการสวรรคตพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยแผนงานความทรงจำแห่งโลกกำลังจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติ” น้อมรำลึก ๑๐๐ ปี แห่งการสวรรคตพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยการสนับสนุนของกระทรวงวัฒนธรรม คาดว่าจะจัดพิมพ์แล้วเสร็จภายในเดือนตุลาคม ๒๕๕๔ นี้

๘. ความร่วมมือกับแผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลก ระดับนานาชาติ

คณะกรรมการแห่งชาติของไทยได้ร่วมมือกับสำนักงานองค์การยูเนสโก เป็นสมาชิกแผนงานความทรงจำแห่งโลก กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส และสมาชิกคณะกรรมการแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกกว่าด้วยแผนงานความทรงจำแห่งโลก ได้ร่วมมือกับแผนงานฯ ในเรื่องต่างๆ เช่น

๘.๑ การประชุมคณะกรรมการแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกกว่าด้วยแผนงานความทรงจำแห่งโลกของยูเนสโก (UNESCO Memory of the World Regional Committee for Asia/Pacific - MOWCAP)

คณะกรรมการแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกฯ จัดประชุมสามัญ (MOWCAP General Meeting) ทุกสองปีเพื่อวางแผนการดำเนินงาน บริหาร วิชาการ และการขึ้นทะเบียนเอกสารความทรงจำแห่งโลกของยูเนสโกแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ประชุมครั้งแรกที่กรุงปักกิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อ ๑๗-๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๑ ครั้งที่สองที่กรุงมนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อ ๗-๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙ ครั้งที่สามที่กรุงแคนเบอร์รา ประเทศออสเตรเลีย เมื่อ ๑๗-๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ และครั้งที่สี่ เมื่อ ๗-๙ มีนาคม ๒๕๕๓ ที่เขตปกครองพิเศษมาเก๊า ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน การประชุมแต่ละครั้งผู้แทนจากประเทศไทยมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการประชุม และการกำหนดแนวทางของงานในอนาคต ในวาระการประชุมครั้งที่สามนั้น จาริกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) ได้รับการพิจารณาขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำแห่งโลกแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

ในเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๕๕ คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยแผนงานความทรงจำแห่งโลก จะร่วมมือเป็นเจ้าภาพจัดประชุมสามัญ คณะกรรมการแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกฯ ครั้งที่ห้าในประเทศไทยโดยการสนับสนุนของกระทรวงศึกษาธิการ

๘.๒ การประชุมผู้บริหาร **MOWCAP** คณะกรรมการแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ยังจัดประชุมคณะผู้บริหารหรือ MOWCAP Bureau Meeting เป็นประจำทุกปี และคณะกรรมการแห่งชาติว่าทรงจำแห่งโลกของไทยได้เป็นเจ้าภาพการประชุมประจำปีผู้บริหาร พ.ศ.๒๕๕๒ เมื่อ ๑-๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ด้วยความสนับสนุนของกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงวัฒนธรรม

๘.๓ การประชุมนานาชาติว่าด้วยแผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลกของยูเนสโก (The International Conference of the Memory of the World Programme of UNESCO)

การประชุมนานาชาติว่าด้วยแผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลก ได้ดำเนินการแล้วสองครั้ง ครั้งที่สามหอสมุดแห่งชาติออสเตรเลียเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมที่หอสมุดแห่งชาติออสเตรเลีย กรุงแคนเบอร์รา เมืองหลวงของเครือรัฐออสเตรเลีย เมื่อวันที่ ๑๙-๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ ภายใต้หัวข้อ Communities and Memories- A Global Perspective มีผู้แทนประเทศต่างๆ จาก ๓๐ ประเทศ เดินทางไปร่วมประชุม รวมทั้ง ดร. ม.ร.ว.รุจยา อาภากร กรรมการในคณะกรรมการแห่งชาติที่ไปประชุมในฐานะที่เป็นกรรมการของ MOWCAP ดร.ประจักษ์ วัฒนานุสิทธิ์เป็นผู้แทนของคณะกรรมการแห่งชาติของประเทศไทย ไปร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับผู้แทนจากประเทศอื่นๆ เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของประเทศไทย และในวันที่ ๑๘-๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕ ประเทศโปแลนด์เป็นเจ้าภาพจัดประชุมครั้งที่สี่ ที่กรุงวอร์ซอ เมืองหลวงของประเทศโปแลนด์ ประเทศไทยมีส่วนร่วมในการประชุมคือ ดร. ม.ร.ว.รุจยา อาภากร กรรมการในคณะกรรมการแห่งชาติ ประธานกรรมการฝ่ายทะเบียนของคณะกรรมการแห่งภูมิภาคคณะกรรมการในคณะกรรมการฝ่ายทะเบียน แผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลกนานาชาติ และ UNESCO Goodwill Patron ด้าน MOWCAP ไปร่วมประชุม

๘.๔ ผู้แทนองค์การยูเนสโกเยี่ยมชมและศึกษามรดกความทรงจำของโลกในประเทศไทย ในระหว่างวันที่ ๒๕ สิงหาคม-๔ กันยายน ๒๕๕๓ คณะมนตรีผู้แทนถาวรประจำองค์การยูเนสโกของประเทศต่างๆ ในทวีปแอฟริกา ๗ ประเทศ คือ ประเทศเซเนกัล ประเทศแทนซาเนีย ประเทศคองโก ประเทศกาบอง ประเทศอังกโกลา ประเทศอียิปต์และประเทศแคเมอรูน ได้เดินทางมาประชุมและศึกษาดูงานในประเทศไทย ได้เยี่ยมชมวัดและศึกษาจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) เมื่อ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๓ ด้วยความสนใจอย่างยิ่ง

๘.๕ ที่ปรึกษาขององค์การยูเนสโก (UNESCO Patron) ดร. ม.ร.ว.รุจยา อาภากร ปัจจุบันเป็นผู้อำนวยการศูนย์ภูมิภาคโบราณคดีและวิจิตรศิลป์แห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คณะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAMEO-SPAFA Regional Centre for Archaeology and Fine Arts) นอกจากจะเป็นประธานฝ่ายทะเบียนของ MOWCAP และกรรมการของฝ่ายทะเบียนของ International Advisory Committee-IAC ของแผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลกแล้ว ยังได้รับการแต่งตั้งจากองค์การยูเนสโกให้เป็นที่ปรึกษาของยูเนสโก (UNESCO Goodwill Patron) ด้านแผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลกแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

ดร. ม.ร.ว.รจยา อาภากร จึงได้ให้คำปรึกษา ร่วมมือช่วยเหลือในเรื่องแผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลกหลายเรื่อง เช่นการให้คำแนะนำแก่ประเทศสมาชิกในการจัดตั้งคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยแผนงานความทรงจำแห่งโลก การดำเนินการ และการจัดทำข้อเสนอขึ้นทะเบียนเอกสารมรดกของประเทศสมาชิกเป็นมรดกความทรงจำแห่งโลกประเภทต่างๆ เป็นต้น

๙. การฉลองจารีกวัตโพธิ์: มรดกความทรงจำแห่งโลก พ.ศ.๒๕๕๔

เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๔ องค์การยูเนสโกได้มีมติรับรองให้จารีกวัตโพธิ์ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำแห่งโลกในระดับนานาชาติ ต่อมาเมื่อวันเสาร์ที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเสด็จพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์และสดับพระธรรมเทศนา ณ พระอุโบสถ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร เนื่องในการฉลองจารีกวัตโพธิ์: มรดกความทรงจำแห่งโลก พ.ศ.๒๕๕๔ ทั้งนี้ในระหว่างวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๔ - ๒ มกราคม ๒๕๕๕ วัดพระเชตุพนฯ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม และองค์กรที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันจัดงานฉลองจารีกวัตโพธิ์ในโอกาสที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำแห่งโลกในระดับนานาชาติ มีกิจกรรมหลากหลาย ทั้งกิจกรรมทางศาสนา การเสวนาทางวิชาการ การจัดกิจกรรม การแสดงมหรสพย้อนยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ตลาดย้อนยุค การวาดแผนวัดโพธิ์ เป็นต้น

๑๐. สรุป

การที่ประเทศไทยเข้าร่วมแผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลกของยูเนสโก (UNESCO Memory of the World Programme - MOW) นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการกระตุ้น การอนุรักษ์ การเผยแพร่ และการศึกษาค้นคว้ามรดกภูมิปัญญาไทยที่มีอยู่ในเอกสาร หนังสือ จดหมายเหตุประเภทต่างๆรวมทั้งสื่อโสตทัศน์ แก่ประชาชนชาวไทยอย่างกว้างขวาง การที่ยูเนสโกขึ้นทะเบียนเอกสารมรดกของไทยในทะเบียนนานาชาติ และในทะเบียนภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก นั้นเป็นการประกาศเกียรติคุณของไทย ทางด้านวิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม ปัญญา ความคิด อักษรศาสตร์ ภาษา หนังสือ ห้องสมุด จดหมายเหตุรวมทั้งการอนุรักษ์ให้สังคมโลกรับรู้ และเผยแพร่ขจรขยายไปทั่วโลก

แหล่งอ้างอิง

วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯสหประชาชาติ ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๓ ก.ค.-ก.ย. ๒๕๔๖.

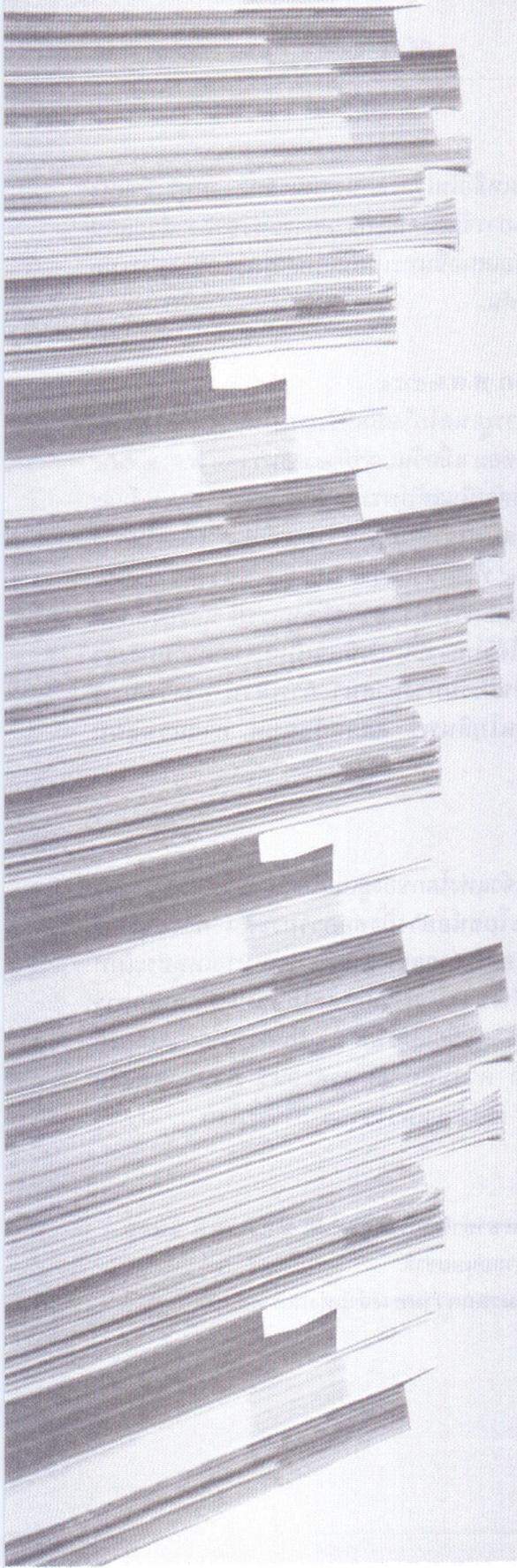
ยูเนสโก คูริเย ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๒ “มรดกความทรงจำแห่งมวลมนุษยชาติ”

แฟ้มปฏิบัติงาน คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยแผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลก ๒๕๔๕-

www.unesco.org

www.unesco-mowcap

The text on the right side of the image is extremely faint and illegible. It appears to be a document with multiple paragraphs, but the characters are too light to be read. The text is arranged in a standard left-to-right, top-to-bottom format.